

РЕЦЕНЗІЇ

Рецензія на монографію Варецької Ольги Олегівни
«Політичний критисайзинг у Німеччині й Україні : комунікативні
технології електоральної боротьби» / «Political Criticizing in Germany
and Ukraine: Communicative Technologies in Electoral Campaigns»
(Одеса: Фенікс, 2021. 218 с.)

Поточний етап розвитку дискурсології розширює наше розуміння такого складного й багатогранного феномену, як дискурс, водночас змінюючи завдання, що стоять перед дослідниками. Початкова – суто лінгвістична – дефініція дискурсу тлумачила його як текстову надбудову над синтаксичним рівнем мови. Його перехідне – комунікативне – визначення як мови у дії дозволило пояснити використання вербальних знаків у різних умовах спілкування. Сучасне розуміння дискурсу як суспільної практики висуває на перший план ідею про підпорядкованість мови екстралінгвальній діяльності людини, тобто спирається на постулат, що не мова визначає нашу активність, як то може видаватися прибічникам комунікативного підходу, а різноманітні види екстралінгвальної практики зумовлюють її функціонування й розвиток.

Саме сучасне розуміння дискурсу визначає актуальність рецензованої монографії, що вводить поняття політичного критисайзингу, який розглядається як набір стратегій і тактик критики, призначений для маніпулювання опонентами під час виборчих кампаній, для негативної оцінки їх якостей у парламентському та телевізійному дискурсах. Політичний критисайзинг і його стратегічна та тактична організація під час електоральної боротьби є цікавим і актуальним об'єктом досліджень у різних сферах знань – від філософії до іміджології, адже критика як форма зворотного зв'язку і засіб виявлення суперечностей, помилок і їх розбору з метою оцінювання постає філософським шляхом до пізнання істинності себе й інших, а також поширеним механізмом маніпуляції, який може зруйнувати позитивний імідж будь якого політика.

Монографія вперше пропонує визначення стратегій і тактик критики: перші тлумачаться як комунікативні моделі узагальненої дії політика-мовця, а другі розглядаються як моделі конкретної дії, підпорядковані певній стратегії. Авторка розрізняє два різновиди тактик: конструктивні, пов'язані з обговоренням, розбором помилок, аналізом їх причин, та деструктивні, що включають докір, засудження, образу, розгром. Інші новели роботи полягають у зіставному характері дослідження, що виявляється у встановленні спільних і відмінних рис втілення критисайзингу в політичних дискурсах Німеччини й України, та в значній увазі до взаємодії лексико-синтаксичних і просодико-кінесичних засобів, що особливо важливо на тлі майже повної відсутності в Україні робіт такого спрямування. Монографія пропонує дві нові класифікації: з одного боку, упорядковує лексико-синтаксичні засоби вербалізації стратегій експліцитної та імпліцитної критики, а з іншого, виокремлює просодико-кінесичні засоби реалізації стратегій конструктивної й деструктивної критики в німецькому й українському політичних дискурсах. Уперше вставлено, що

засоби вербалізації стратегії експліцитної критики указують на помилки, недоліки, несприятливі або негативні якості опонента, несхвальні результати політики, некоректні дії, осудливу реакцію на критику, порушення меж у діях опонента, образу. Виявлено, що стратегії імпліцитної критики реалізуються тропами, стилістичними фігурами, афоризмами й фразеологізмами. Засоби оформлення стратегій конструктивної й деструктивної критики уперше поділено на просодичні, що включають паузацію, темп мовлення, динамічні й тональні емфазы, та кінесичні, які охоплюють рухи рук, голови, тіла, міміку, що супроводжують мовлення політиків.

Авторка встановила, що деструктивна критика обмежена лише однією семантичною умовою – виявлення помилок за відсутності їх усунення. До спільних просодико-кінесичних засобів реалізації стратегій конструктивної та деструктивної критики для політиків обох країн зараховано тонально-динамічні емфазы на вербальних експлікатах критики й мовленневосупровідні жести, що їх акцентують. Проведене зіставлення вербалізації стратегій і тактик критики під час передвиборчих дебатів між політиками Німеччини й України засвідчило, що наші дальні сусіди послуговуються тактикою критики у формі докору, віддаючи перевагу розбору помилок, який мало використовується вітчизняними державними діячами. Натомість в українському політичному дискурсі поширені деструктивні тактики засудження й образи. Зіставний аудіовізуальний аналіз уперше засвідчив, що відмінна риса паравербального оформлення критики в промовах українських політиків – імпульсивні рухи голови, тіла, однієї чи обох рук, хоча державні діячі Німеччини застосовують спокійніший паравербальний апарат, приділяючи більше уваги вербальному складнику критичної оцінки.

Отже, результати проведеного аналізу свідчать про те, що універсальність критики в німецькому й українському передвиборчих дискурсах пов'язується зі стратегічним рівнем і поділом на конструктивну й деструктивну стратегії критики, а етноспецифіка німецького та українського політичного критисайзингу відображається на власне тактичному рівні. Вважаю, що поява цієї монографії безперечно сприятиме становленню нової галузі лінгвістики – політичного критисайзингу у взаємодії цілої низки характеристик дискурсу, що наближає нас до створення його комплексної моделі. Монографія буде в нагоді для дослідників у галузях політичної лінгвістики, контрастивної дискурсології, порівняльної типології німецької та української мов, практичної риторики.

Рецензент:

професор кафедри англійської філології,
перекладу і філософії мови
імені професора О.М. Мороховського
Київського національного лінгвістичного університету
доктор філологічних наук, професор

С.І. Потапенко